

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОРОС Ільдико Імріївна – доктор філософії, ректор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: шляхи удосконалення освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OROS Ildiko Imriivna – Doctor of Philosophy, Rector of the Ferenc Rakocsi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: ways to improve education.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2019 р.

УДК 378.4(430-21)

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

[https:// orcid.org/ 0000-0002-4393-2831](https://orcid.org/0000-0002-4393-2831)

e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

КЛЕПАР Марія Василівна -

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

[https:// orcid.org/ 0000-0003-3545-411X](https://orcid.org/0000-0003-3545-411X),

e-mail: mklepar10@gmail.com

ВИХОВНИЙ СЕГМЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-МІЖНАРОДНИКА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Визначальною ознакою розвитку демократичного суспільства є прагнення досягнути сенсу існування людини не тільки у її матеріальному, а й в духовно-культурному проявах. Тому, найбільш актуальним напрямком у вирішенні проблеми удосконалення виховного сегменту професійної підготовки майбутнього фахівця-міжнародника стають питання щодо визначення специфіки виховного середовища закладу вищої освіти, здатного забезпечити його професійно-особистісний розвиток та розширення уявлень про теоретико-методологічне підґрунтя й умови створення такого середовища, котре зумовлює як саморозвиток і самореалізацію особистості, так і зміни в системі вищої професійної освіти в цілому.

Професіоналізм сучасного фахівця-міжнародника має вимірюватись не тільки рівнем сформованості його професійної компетентності, а й наявністю в структурі його особистості специфічних характеристик, що складають систему його культурно-творчих життєвих сенсів й спрямовують його практичну діяльність на реалізацію гуманістичних цінностей. Тобто, ефективність професійно-особистісного

розвитку майбутнього фахівця залежить, з одного боку від специфіки освітнього простору, в який він включений об'єктивно, з іншої – від його «зустрічної активності» (В. Д. Гатальський) – усвідомленого прагнення до самовдосконалення й культурно-творчого самовираження в професійній діяльності [7].

Виховний сегмент освітнього простору закладу вищої освіти, як один з його компонентів, який формується безліччю взаємодіючих суб'єктів, визначається специфікою професії майбутнього фахівця-міжнародника й містить певну сукупність чинників, що забезпечують можливість культурно-творчого освоєння студентом цього простору та творення в ньому себе як особистості й професіонала. Доповнюючи і компенсуючи можливості навчальної діяльності, виховна складова підготовки майбутнього фахівця-міжнародника має забезпечити становлення і розвиток його духовно-культурного потенціалу за рахунок включення його в різні сфери квазіпрофесійної діяльності, соціокультурних відносин та соціальної практики [7].

Нормативні вимоги до виховання майбутнього фахівця-міжнародника зумовлені тими завданнями, що актуалізуються під впливом двох основних

груп чинників: об'єктивних (особливості і труднощі національного державного будівництва; посилення тенденцій європоцентризму й інтеграції України у світовий культурно-освітній простір; загострення військово-політичної і соціально-економічної ситуації; активізація численних внутрішніх і зовнішніх суспільних рухів і міграційних процесів; мінливість складних непередбачуваних міжнародних відносин і зовнішньополітичних викликів тощо); та суб'єктивних (взаємини у сім'ї, навчальному колективі, соціальному оточенні; спрямованість навчально-виховної діяльності ЗВО; вплив ЗМІ, Інтернету тощо). Разом з тим, удосконалення виховного сегменту професійної підготовки міжнародників у контексті сучасної парадигми освіти, набуває особливого сенсу, оскільки зумовлює включення особистості кожного з них у ціннісно-смісловий світ культури, опанування якого визначає новітнє бачення соціокультурного призначення сучасних фахівців-міжнародників, що володіють не тільки комплексом професійних компетенцій, а й покликані поєднати інтеріоризацією західних культурних цінностей з національними ментальними уявленнями, традиціями, звичаями.

Відтак, відтворення освітнього простору ЗВО як духовно-культурного середовища, де майбутній фахівець не тільки пізнає особливості місцевих, національних, європейських і світових культур, а й починає усвідомлювати свою ідентичність й можливості власного професійно-особистісного саморозвитку задля реалізації сьогodenних завдань, має стати основою удосконалення виховного сегменту професійної підготовки майбутніх фахівців-міжнародників у системі вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади теорії і практики виховання студентської молоді у закладах вищої освіти в загальному вигляді представлено низкою наукових досліджень (В. Вишпольська К. Долгош, Г. Копил, Л. Максимчук, Ю. Якимчук та ін), присвячених різним аспектам виховання студентської молоді [1; 3; 6] та окреслено в базових і спеціальних державних нормативних документах [4; 5]. Базові освітні документи акцентують увагу на таких головних напрямках виховання в системі вищої освіти, як національно-патріотичне, моральне, естетичне, екологічне, трудове, правове, фізичне, валеологічне тощо. Незважаючи на те, що всі ці напрямки відповідають вимогам до виховання

студентів загалом, ми визнаємо їхню умовність, адже, по-перше, кожен означений напрям становить окрему складну виховну систему, по-друге, вони перетинаються і накладаються один на одного як у змістовно-смісловому вимірі, так і за методами, формами, засобами реалізації.

Одним із пріоритетних напрямів виховання особистості студента-міжнародника на думку О. Жаровської, є національно-патріотичне, яке за сучасних умов набуває виняткового значення через складну зовнішню і внутрішню політичну ситуацію в Україні. Вивчаючи цю проблему крізь призму освітніх концепцій і наукових студій [3], вчена розглядає феномен патріотизму як інтегральну цінність і духовно-моральну якість особистості. Її розвиток передбачає прищеплення любові і почуття духовного зв'язку з Батьківщиною, моральної відповідальності за її долю і готовності її захищати, поваги до національних державних символів, а також безпосередню діяльність зі збереження і примноження національних духовних і матеріальних цінностей, свідоме етнонаціональне самовизначення. І це важливо, оскільки набуття майбутнім фахівцем-міжнародником усебічної обізнаності з історією, культурою, традиціями українського народу має органічно поєднуватися із виробленням толерантного доброзичливого ставлення до цінностей, ідей, інтересів інших спільнот та готовності до свідомої жертвової праці з розв'язання глобальних проблем людства.

У ціннісно-змістовому наповненні національно-патріотичне нерозривно пов'язано з моральним вихованням, що містить широкий перелік особистісних та професійних якостей і цінностей. Так, Л. Курняк і О. Курняк зауважують, що на морально-етичне становлення майбутнього міжнародника значний вплив справляють глобалізаційні процеси, які не лише актуалізують пріоритети загальнолюдських цінностей, а й кореспондуються з необхідністю розуміння й збереження національних цінностей і традицій українського народу. З глобальним і національним виміром професійно-особистісної свідомості майбутніх міжнародників науковці пов'язують й екологічне виховання, основними складниками якого є знання про природу, довкілля і наслідки техногенних впливів на їхній стан і збереження та набуття умінь, досвіду й готовності до безпосередньої участі в розв'язанні екологічних проблем [6].

Неоціненну роль у професійно-

особистісному розвитку фахівця в галузі міжнародних відносин відіграє й естетичного виховання, яке в загальному вимірі передбачає розвиток його духовної культури, естетичного ставлення до навколишньої реальності, усвідомленої потреби у досягненні досконалості та вироблення здатності сприймати оцінювати, переживати, зберігати й творити, бачити й примножувати красу в буденній соціальній дійсності, міжособистісних стосунках, професійній діяльності [1].

Зрозуміло, що оцінюючи виховні завдання з позицій необхідності й обов'язковості, безумовним є і залучення студентів-міжнародників до правового виховання задля набуття правової свідомості і культури, котрі визначають ставлення до вимог закону, регулюють поведінку в різних соціальних ситуаціях, а також до фізичного виховання як основи їхньої фізичної підготовки і культури життєдіяльності, так і відповідального ставлення до свого здоров'я й таке інше.

Разом з тим, ні в якій мірі не заперечуючи доцільність і своєчасність для сучасного сьогодення вирішення питань щодо удосконалення всіх без виключення напрямків у вихованні фахівців будь-якої галузі й фахівців-міжнародників у тому числі, маємо наголосити, що реальне, а не декларативне забезпечення всіх поставлених перед вищою освітою виховних завдань, перш за все, потребує створення у вищих особливого виховного середовища, де б панувала атмосфера сприяння демократичним міжособистісним стосункам між його суб'єктами, причому це стосується як студентів, так і викладачів. Саме таке виховне середовище може стати, на наш погляд, тією основою, що забезпечить вільний вибір індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку майбутнього фахівця-міжнародника на засадах культурно-творчого самовираження й самореалізації відповідно гуманістичних цінностей демократичного суспільства.

Мета статті. Визначення умов удосконалення виховного сегменту професійної підготовки майбутнього фахівця-міжнародника як специфічного освітнього простору закладу вищої освіти, що здатний забезпечити його ефективне професійно-особистісне зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховний простір закладів вищої освіти передусім передбачає наявність системи педагогічного сприяння як виду ціннісної взаємодії викладача і студента й як елементу вільного розвитку особистості. Як і

будь-яке явище, що несе в собі ідею свободи, педагогічне сприяння вимагає від викладача певних додаткових зусиль і полягає в організації ціннісно-смыслового простору взаємодії, в якій професійна культура особистості викладача, фахово спрямований зміст підготовки фахівця-міжнародника і власний досвід особистісного становлення студента, стає матеріалом для побудови ним своєї "внутрішньої форми". В основу педагогічного сприяння покладено вільний розвиток особистості, плюралізм думок і дій усіх його суб'єктів, затвердження самоцінності особистості, де викладач виступає виключно в ролі фасилітатора у виборі студентом індивідуальної траєкторії його професійно-особистісного розвитку.

Сутнісною характеристикою такого вибору є суб'єктність студента, що віддзеркалює його здатність усвідомлено сприймати становлення власних духовних потенцій на основі вільного вибору й особистісного присвоєння як професійних, так і загальнолюдських цінностей, що, власне, й обумовлює «зустрічну активність» майбутнього фахівця-міжнародника. У виховному просторі ЗВО така позиція студентів означає єднання множинності «Я», де кожен зберігає власну самоцінність, залишається самим собою, проте привносить до спільної діяльності своє, індивідуальне.

Таким чином, однією із умов ефективного функціонування виховного простору ЗВО є взаємодія викладача і студента на засадах педагогічного сприяння, головною ознакою якого є опора на суб'єктність останнього, коли за створення і вдосконалення такого простору відповідальним є студентське співтворарство. Тоді виховний простір стає простором студентської спільноти, наповнений як їхніми професійними і культурно-творчими запитами, так і реальними проблемами, пов'язаними з необхідністю вирішувати щоденні особисті і фахові завдання й нарівні з викладачами бути суб'єктами їхнього освоєння. Такий простір студенти сприймають як власну територію, за яку вони несуть відповідальність і саме він може стати чинником професійно-особистісного саморозвитку майбутнього фахівця-міжнародника.

Не менш важливою умовою успішного функціонування виховного простору ЗВО на засадах сучасної парадигми освіти є його динамічність і відкритість як до творчого використання власних можливостей і професійних компетенцій, так і до творчого самовираження студента у процесі його професійного становлення, а також

прийняттю будь-яких нестандартних рішень та можливих спонтанних проявів на шляху до його особистісного розвитку. У такій ситуації проявляються новий контекст виховного середовища, виникають нові зв'язки між суб'єктами освітнього процесу, що дозволяє студентів усвідомити й осмислити свої професійні можливості і культурно-творчі інтенції.

Тобто, в ситуації, коли виховний простір не піддається впливу ззовні заданих стандартів, коли відсутнє формальне, вузькопрофесійне відношення до осмислення його навчально-виховного потенціалу з боку викладачів, вірогідність дійсно ефективного професійно-особистісного зростання майбутніх фахівців з міжнародних відносин стає реальністю.

Актуальними у такому процесі стають діалоговий режим і наявність атмосфери взаєморозуміння усіх суб'єктів навчання і виховання та узгодження уявлень про взаємодію викладача і студента; оприлюднення викладачем власних позицій і прийняття їх студентами; осмислення й привласнення студентами цінностей освітнього і виховного простору ЗВО та наданні їм можливості вибору індивідуальної траєкторії руху до фахового зростання в умовах існуючої педагогічної реальності. Тобто, створення концепції культурно-творчого професійного розвитку студента, що є прийнятною для усіх суб'єктів процесу підготовки майбутнього фахівця-міжнародника, є ще однією умовою у створенні виховного сегменту освітнього простору закладів вищої освіти як основи реалізації сучасної парадигми освіти.

Здійснюючи педагогічне сприяння щодо створення студентом в навчальному та позанавчальному процесах ЗВО професійно значущої ситуації, викладач вступає в особливий виховний простір – «простір проекту» (Н. Б. Крилова), і тут він має бути не лише транслятором інформації щодо обраного студентом фаху, а й активним учасником того виховного середовища, в якому живе і розвивається майбутній фахівець. У свою чергу студент за рахунок власних зусиль і спрямувань, проявляє «зустрічну активність» й готовність стати учасником і творцем цього середовища. Тобто, для такого виховного простору характерним є прагнення викладачів і студентів до постійного творчого пошуку, що забезпечує включеність студента в процес саморозвитку і самовираження, розкриття його особистісних прагнень та його професійно-особистісного розвитку, що складає третю умову.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. З огляду на вищезазначене можна зробити **висновок** про те, що сучасна професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин у закладах вищої освіти актуалізує якісну трансформацію її виховного сегменту через створення окреслених організаційно-педагогічних умов, як ефективного ресурсу освітнього простору закладу вищої освіти, що уможливорює професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця на засадах становлення його суб'єктних характеристик як основи внутрішнього культурно-творчого саморозвитку, самовираження, самореалізації у відповідності до гуманістичних цінностей демократичного суспільства.

Перспективними напрямками подальшого дослідження порушеної у статті проблеми, може стати вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців міжнародних відносин та конструктивного використання прогресивних ідей світової практики; втілення в освітній простір ЗВО альтернативних інноваційних ідей, акумульованих із досягнень різних країн щодо підвищення ефективності вітчизняної системи вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л. В. Соціокультурна зумовленість художньо-естетичного виховання особистості. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Київ. 2014. № 3–4. С. 41–45.
2. Звіт ректора Київського університету імені Бориса Грінченка за 2017 рік. URL: kubg.edu.ua/images/stories/.../zvit-rektora-2017.pdf.
3. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: 13.00.07: автореф. дис...канд. пед. наук. Вінниця 2015. 20 с.
4. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2021 р. (2012 р.). URL: www.lutskrada.gov.ua/.../konceptsiya-gumanitarnogo-rozvitku.
5. Концепція розвитку Інституту міжнародних відносин у світлі сучасних вимог до фахівця-міжнародника (1996–2000 рр.). Київ: Інститут міжнародних відносин, 1995. 15 с.
6. Курняк Л. М., Курняк О. А. Екологічне виховання студентів ВНЗ. 36. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». Київ. 2012. № 5. С.109–114.
7. Rastrygina A. Upbringing's Component in the educational space of a modern institution of higher education //II International Conference «Perspectives of Science and Education», NewYork, 2018. – S. 10–16.

REFERENCES

1. Babenko, L.V. (2014). *Sotsiokul'turna zumovlennist' khudozhn'o-estetychnogo vykhovannia*

osobystosty. Neperervna professiyna osvita: teoria i praktyka. [Socio-cultural predestination of artistic and aesthetic education of the person. Continuing Professional Education: Theory and Practice]. Kyiv.

2. *Zvit rektora Kyivs'kogo universitetu imeni Borysa Grinchenka za 2017 rik.* [Report of the rector of the Kiev University Borys Hrinchenko] for 2017. URL: kubg.edu.ua/images/stories/.../zvit-rektora-2017.pd.

3. Zharovskaya, O. P. (2015). *Patriotychne vykhovannia studentiv v osviti o-vykhovnomu seredovyshchi pedagogichnogo universitetu.* [Patriotic education of students in the educational and educational environment of the Pedagogical University]. Vinnitsa.

4. *Kontsepsiya gumanitarnogo rozvytku Ukrainy na period do 2021 r. (2012 r.).* [Concept of humanitarian development of Ukraine for the period up to 2021 (2012)]. URL: www.lutskrada.gov.ua/.../konceptsiya-gumanitarnogo-rozvit.

5. *Kontsepsiya rozvytku Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn u svitli suchasnykh vymog do fakhivtsia-mizhnarodnyka (1996-2000 rr.).* [Concept of development of the Institute of international relations in the light of modern requirements for a specialist-internationalist (1996-2000 years)]. Kyiv.

6. Krynyak, L. M., Krynyak, O. A. (2012). *Ekologichne vykhovannia studentiv VNZ. Zb.nauk.pr. Khmel'nytskogo instytutu sotsial'nykh tekhnologiy Universitetu Ukrainy.* [Ecological education of students of higher educational establishments. Zb sciences Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University of Ukraine]. Kyiv.

7. Rastrygina, A. (2018). *Upbringing's Component in the educational space of a modern institution of higher education // II International Conference «Perspectives of Science and Education», New York.*

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна – доктор

УДК 370 82

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету [https:// orcid.org/ 0000-0002-4246-3228](https://orcid.org/0000-0002-4246-3228) e-mail: larisasavcenko506@gmail.com

ПОТАПЕНКО Олег Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету [https:// orcid.org/ 0000-0003-2148-0632](https://orcid.org/0000-0003-2148-0632) e-mail: potapenko1966@ukr.net

ПРОБЛЕМНИЙ ХАРАКТЕР ПОШУКУ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному світі все більшого значення набувають процеси різнорівневої інтеграції, які охоплюють

педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання ЦДПУ ім. В. Винниченка

Наукові інтереси: теоретико-методологічні засади професійної освіти в Україні та за кордоном; педагогіка свободи в контексті формування сучасної парадигми освіти; інноваційний ресурс професійної підготовки фахівців сучасного закладу вищої освіти.

КЛЕПАР Марія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Наукові інтереси: теорія та історія педагогіки, система вищої освіти в Україні і за кордоном, професійна підготовка майбутнього дипломата.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS:

RASTRYGINA Alla Mykolaivna – Full Professor, Doctor of Pedagogical Science, Head of the Department of Vocal-Choral Disciplines and Methods of Musical Education Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theoretical and methodological foundations of professional education in Ukraine and abroad; freedom pedagogy in the context of the formation of a modern educational paradigm; innovative resource of professional training of future teachers in the modern university.

KLEPAR Maria Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of Pedagogy of Elementary Education of «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University».

Circle of scientific interests: the theory and history of pedagogy, the system of higher education in Ukraine and abroad, the professional training of the future diplomat.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2019 р.

майже всі сфери суспільного життя, глобалізації, яка істотно змінює характер діяльності людей, революції в інформаційних технологіях, що впливає на зміни смислових